

Dues experiències de formació per mitjà d'entorns virtuals

Didàctica

Les tecnologies de la informació i de la comunicació han representat un canvi important en l'àmbit de la formació i molt especialment de la formació a distància. Els cursos presentats en un entorn virtual de formació a distància ens permeten dissenyar uns continguts adequats a les necessitats formatives específiques d'un col·lectiu concret, presentats en formats flexibles i interactius i de manera independent del nombre de persones i de la dispersió geogràfica. En aquesta línia us presentem dos cursos de formació a distància promoguts per la Direcció General de Política Lingüística: un adreçat al col·lectiu d'examinadors correctors dels certificats de català i l'altre a professors de català per a adults que s'inicien en la tasca docent.

Un curs de formació inicial per a professors de català per a adults

Autors

Miquel Amador
Universitat Autònoma de Barcelona
Montserrat Gimeno
Direcció General
de Política Lingüística
miquel.amador@uab.es
montserratgv@gencat.net

La formació inicial del professorat de català per a adults s'ha fet tradicionalment a partir de cursos, sessions i seminaris de manera presencial. La formació s'ha vertebat des del seu inici a l'entorn dels programes de formació que es van elaborar per preparar les proves de capacitat per a l'ensenyament de la llengua als adults. Els continguts de didàctica, de llengua i de cultura es tractaven tant des de la teoria com des de la pràctica a l'aula des d'un enfocament comunicatiu i orientat a l'ensenyament i aprenentatge de la llengua centrat en l'ús i en la comunicació¹²

Aquests programes s'han anat revisant i actualitzant amb les aportacions de la lingüística del text i amb les aportacions del Consell d'Europa pel que fa a ensenyament de la llengua a persones adultes.

A partir d'aquests programes, la Direcció General de Política Lingüística està elaborant un curs de formació inicial de professors de català virtual amb la finalitat d'oferir a professors de diferents col·lectius o a persones que, tot i tenint la titulació acadèmica adequada des del punt de vista de la llengua, no ha tingut la possibilitat d'ad-

quirir una formació didàctica destinada a l'ensenyament del català als adults.

El curs està pensat sobretot per a professors sense o amb poca experiència docent, amb necessitats formatives diverses i amb escasses possibilitats d'assistència a cursos presencials per falta de temps o per distància dels centres formatius. Té com a finalitat donar una visió metodològica del procés que va des del plantejament del programa adreçat a uns destinataris concrets fins a l'actuació a l'aula mitjançant una metodologia dinàmica, interactiva i autònoma.

L'elaboració del curs és una col·laboració entre la Direcció General de Política Lingüística (DGPL) del Departament de Cultura i el Departament de Pedagogia Aplicada de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Des de la DGPL s'ha dissenyat el programa i s'han redactat els materials didàctics i des de la UAB s'ha dissenyat l'entorn virtual d'aprenentatge.

En aquest article descriurem els trets més destacats de l'entorn virtual d'aprenentatge, el programa del curs, el funcionament i la propera posada en marxa.

L'entorn formatiu virtual

La societat del coneixement necessita un nou model per a l'educació en general i per a la formació continuada en particular. Una formació cada vegada més necessària, sobretot en sectors d'aquesta societat que es caracteritzen per l'escassa formació en noves tecnologies, amb unes necessitats formatives específiques orientades a la millora professional i perquè es tracta persones adultes que no disposen de temps lliure o que viuen lluny dels centres formatius i se'ls fa difícil assistir a cursos presencials

Els sistemes virtuals d'educació a distància, com el que ara ens ocupa, basats en les noves tecnologies de la informació i la comunicació ens faciliten:

- a) La utilització de sistemes de format flexible i autoadministrats que ajuden l'alumne a ser actor participatiu i constatar el seu propi procés educatiu.
- b) El disseny de continguts curriculars adequats a les necessitats formatives específiques i que es concreten en itineraris que permeten adquirir coneixements i destreses en menys temps del que és habitual.
- c) La independència dels factors temps i espai, de manera que s'adeqüen els recursos personals i materials a les necessitats de formació.

Aquestes característiques, juntament amb les metodologies d'ensenyament actuals que promouen l'autonomia de l'aprenent i fomenten la reflexió metacognitiva, són la base de l'entorn virtual d'aprenentatge (EVA) que aplicarem en la nostra proposta. Des d'aquest entorn s'orienta els alumnes a ambients instruccional on poden desenvolupar processos constructius d'aprenen-

tatge a partir d'objectius educatius desitjables, funcionals, contextuais i reals, enfocats a ampliar el coneixement comprensiu, a adquirir les habilitats necessàries per a la resolució de problemes, i la creació d'estratègies metacognitives i a fomentar els processos d'aprendre a aprendre.

La concepció que volem conferir al nostre EVA és la d'una representació simbòlica educativa, basada en una tecnologia de xarxa i suport web que inclou diverses eines de presentació de la informació i de la comunicació, que en el seu conjunt permeten la interrelació sincrònica i asincrònica entre tots els components de la comunitat educativa activa. Per això diem que el nostre entorn d'aprenentatge s'articula des d'una plataforma integrada.

Coincidim en gran mesura amb el que el prestigiós New Jersey Institute of Technology assenyala com a objectius que es poden aconseguir mitjançant la utilització d'un EVA i que ens han portat a formular-los en els següents termes:

- a) Aconseguir un progrés ràpid i eficaç de l'alumne a través d'un aprenentatge facilitador orientat de forma individualitzada i fet a mida.
- b) Millorar la qualitat de l'ensenyament i de l'aprenentatge de l'alumne mitjançant l'aprenentatge col·laboratiu i de la interacció.
- c) Disposar de majors oportunitats educatives per a adults que treballen o per als que comencen de nou al mercat laboral.
- d) Fer servir l'avaluació inicial, la formativa i la sumativa de l'eficiència del medi per a l'obtenció dels objectius assenyalats.

Els agents que treballaran en l'EVA tenen unes funcions ben definides, que descriu al quadre 1.

Quadre 1. Funcions dels agents de l'entorn virtual d'aprenentatge (EVA)

Agent	Funció
Professor de continguts	Expert en la matèria. Elabora el programa o mapa del mòdul i crea el material de continguts d'acord amb els objectius plantejats i en funció de les tasques que l'alumne ha de desenvolupar.
Professor dinamitzador	Requereix un perfil que garanteixi una bona preparació en la temàtica del mòdul. Assessora i orienta les tasques a realitzar, les activitats o lectures complementàries i els debats del grup. Ha de tenir habilitats en l'ús de les eines d'interacció de l'EVA. Proposa els criteris d'avaluació.
Tutoria	Preferiblement han de fer aquesta funció pedagogs o psicopedagogs, ja que han d'orientar el procés formatiu individualitzat de l'alumne, procurant que no es retardi i ajudant-lo en la presa de decisions durant tot el període de formació. El grup de tutors pot constituir un ens metodològic de coordinació: el motor tutorial, que treballa en estreta col·laboració amb l'equip docent.
Responsables acadèmics	La direcció i la coordinació docent fan funcions pròpies d'aquest tipus de responsabilitats. El perfil òptim ha de ser el de pedagog expert en formació i amb coneixements dels EVA.

L'organització i selecció estratègica d'un EVA depèn de la concepció pedagògica tecnològica que en faci l'equip de direcció i coordinació, que és el responsable del disseny i desenvolupament del model educatiu-formatiu d'educació a distància.

En aquest entorn l'estratègia didàctica, entesa en termes macro, és el conjunt de procediments i tècniques proposats per aconseguir assolir, des de l'acció pedagògica, els objectius d'aprenentatge de l'alumne. Formen part de les estratègies les tècniques i les activitats.

Els objectius bàsics de les estratègies didàctiques d'ensenyament i aprenentatge es podrien resumir en aquests punts:

- a) Desenvolupar una cultura de treball col·laboratiu en l'EVA.
- b) Involucrar tots els agents en la participació activa en el procés d'ensenyament i aprenentatge.
- c) Promoure el desenvolupament d'habilitats cognitives i d'interacció social, dinamitzant la participació mitjançant l'entorn.
- d) Motivar l'adequació, la identificació i la significació dels continguts didàctics.
- e) Fomentar l'ús de l'entorn com a lloc de referència, d'intercanvi i d'aprenentatge.

Els materials didàctics i la comunicació

Els continguts presentats com a material digital esdevenen l'eix vertebrador de la mediació pedagògica en un entorn virtual, i tenen per objecte assegurar la motivació i facilitar el procés d'aprenentatge dels alumnes i l'adquisició de nous coneixements. Per això, cal concebre els continguts des de la visió centrada en l'alumne i l'entorn, i no tant en la linealitat dels mateixos continguts, la qual cosa fa necessari combinar diferents tipus de materials.

La guia d'aprenentatge facilita el desenvolupament dels mòduls d'aprenentatge, ja que s'elaboren des del punt de vista de l'alumne, orientant-lo en els possibles itineraris i seqüències del seu aprenentatge, per a l'assoliment dels objectius fixats en la programació.

Les activitats són útils per aprofundir i concentrar l'atenció en els punts principals tractats en els diferents continguts. Són l'eix central dels continguts i d'un bon entorn virtual d'aprenentatge. El desenvolupament de les activitats és el principal compromís acadèmic de l'alumne i el

punt de partida de la seva avaluació. És recomanable combinar sempre activitats individuals amb activitats d'aprenentatge col·laboratiu, mitjançant l'ús de diferents recursos tecnològics: videoconferència, correu, fòrums, panells i xats.

És important disposar d'una base de dades sobre referències específiques que complementin els continguts treballats com ara la bibliografia, els vincles, el glosari, etc.

Tota la comunicació entre els participants del procés formatiu i l'accés a la informació rellevant es realitza a través d'algun tipus d'interfície, entenent-la com l'aspecte, la metàfora, l'estructura, la tipologia i els nivells d'accions que l'alumne podrà realitzar dins el context. L'ús de les diferents interfícies ve determinat per diverses variables: cost, oportunitat, eficàcia, disponibilitat, etc. Per això és important definir una tipologia de comunicacions específica i un estil determinat, que es fonamenten en el model pedagògic.

A l'hora de dissenyar l'EVA, s'han de tenir en compte unes interaccions que tenen una gran importància en el procés d'aprenentatge com ara alumne-contingut, alumne-instructor, alumne-alumne, alumne-mitjans tecnològics, i també s'han de tenir en compte alguns conceptes com ara cooperació, responsabilitat, nivells de comunicació, sentit de pertinença, autoavaluació permanent.

Estructura modular i avaluació

El referent nuclear en el disseny de cursos i d'itineraris formatius d'acord amb la nostra concepció de l'entorn és el mòdul formatiu, que equival a unes trenta hores de feina per part de l'alumne, amb una durada aproximada d'un mes. Cada mòdul s'estructura en blocs.

En entorns de formació a distància és molt important establir criteris d'avaluació que certifiquin l'obtenció de determinades competències, la qual cosa implica l'autenticitat. Per això hem incidit en el procés d'avaluació mitjançant l'ús de tècniques virtuals, tant sincròniques com asincròniques.

Les diferents modalitats d'avaluació que durant el procés formatiu es duen a terme són:

- a) L'avaluació inicial o diagnòstica de l'estat dels coneixements previs, que permeti l'adequació de l'oferta formativa.

b) L'avaluació contínua, de caràcter formatiu, associada al sistema bàsic de treball, que adequa el ritme de cada alumne a les pautes d'activitats i programacions.

c) L'avaluació dels resultats, tant parcials com finals.

d) L'avaluació del procés o, el que és el mateix, la valoració del disseny formatiu en tota la seva extensió, tant durant com des d'una visió global i a posteriori.

El curs: programa, materials i funcionament

Com ja hem dit, el programa del curs està fonamentat en el *Programa de formació inicial de professors de llengua catalana BASIC*, elaborat des del Gabinet de Didàctica de la Direcció General de Política Lingüística. De les tres àrees que es desenvolupen en el programa, l'àrea de llengua, l'àrea de cultura i l'àrea de metodologia, ens hem centrat en l'àrea de metodologia.

El curs serà equivalent a un curs presencial de 40 hores de formació i desenvoluparà tant aspectes teòrics com aspectes pràctics. Les activitats i el seguiment tutorial acabaran de donar-li forma. El programa s'ha organitzat en un bloc inicial de presentació del curs i de funcionament dels materials didàctics en aquest entorn que anomenarem bloc 0, i en quatre blocs formatius de l'1 al 4.

El primer bloc té per objectiu conèixer els destinataris a qui ens adreçem, saber recollir informació sobre les seves necessitats i adequar els programes i les activitats formatives a la diversitat de destinataris i tipus de cursos.

En el segon bloc es treballaran els aspectes relacionats amb l'aprenentatge de la llengua entenent que aprendre llengua és aprendre a comunicar-se, i que cal desenvolupar processos que comportin la producció i la recepció de textos.

El tercer bloc s'organitza a l'entorn dels programes i les programacions. Segueix el procés d'elaboració d'una programació pròpia des de la redacció d'objectius al plantejament de la programació passant pels continguts, les activitats, la metodologia i l'avaluació.

Finalment, el quart bloc és el de materials i recursos. Es proposa facilitar al professor informació suficient sobre recursos didàctics que els permeti seleccionar-los i utilitzar-los de manera coherent amb els programes i les activitats que elabori.

Cada un dels blocs formatius conté el programa general on es descriu el contingut del bloc i un nombre determinat d'unitats que desenvolupen els aspectes teòrics acompanyats d'exemples i d'enllaços amb els altres blocs, amb articles o materials complementaris i d'enllaços a Internet. Cada unitat proposa diferents activitats que permeten posar en pràctica els coneixements apresos. Aquestes activitats potencien el treball individual, el treball de petits grups i el treball amb tots els participants del curs.

Cada bloc disposa d'una bibliografia, de diferents materials complementaris que amplien la proposta inicial i d'unes activitats d'avaluació per comprovar si s'han assolit els objectius.

L'entorn de treball del curs disposa de: l'àrea de formació, l'àrea de comunicació, l'àrea de recursos i la zona personal. Cada un d'aquests espais ofereix tot un seguit de prestacions per facilitar la formació.

A l'àrea de formació hi trobem tot el que fa referència al programa, els continguts, les activitats, la bibliografia i l'avaluació.

L'àrea de comunicació ens facilita les eines informàtiques per moure'ns per l'entorn i relacionar-nos amb el professor, amb els alumnes i amb els gestors, de manera individual i col·lectiva tant en grups petits com amb tot el curs i disposem de correu intern, fòrum, xat, intranet, un espai per als grups de treball i per als diferents usuaris. A més, es disposarà de l'agenda i d'una revista sobre temes didàctics relacionats amb els continguts del curs.

Per complementar l'àrea de formació hi haurà l'àrea de recursos, des d'on podrem accedir a la cerca interna, a la connexió amb els webs d'interès del curs, a la galeria d'imatges i gràfics, des d'on podrem descarregar els programes que necessitem i on trobarem tota l'ajuda necessària per al bon funcionament del curs. També es gestionarà el fòrum de discussió dels diferents entorns (formació, comunicació, recursos i personal).

A la zona personal podrà accedir-s'hi des dels diferents usuaris (professor, alumne i gestor) i hi trobarem el perfil personal, l'agenda, el progrés i l'avaluació.

Està previst que el curs sigui totalment virtual i que tingui una durada aproximada de tres mesos, equivalent a 40 hores de formació presencial. Des de la DGPL es certificarà l'assistència al curs i l'aprofitament als professors que hagin seguit tot el procés d'aprenentatge proposat i hagin

realitzat les activitats d'avaluació. Es posarà en marxa durant l'any 2003.

Notes

1. *Programes de formació per a professors de llengua catalana (BÀSIC, FORMA I, FORMA II i FORMA III). COM/Ensenyar Català als Adults.* Barcelona.

Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Extra núm. 5.

2. Els programes de la Direcció General de Política Lingüística organitzats a partir dels tres eixos de llengua, didàctica i cultura han servit de base per a l'elaboració del programa del curs de postgrau que ofereix la Universitat de Barcelona des del centre de formació continuada Les Heures (curs 2002-03 4a edició).

La formació d'examinadors per mitjà d'un entorn virtual

Autor

Lluís Ràfols
Direcció General
de Política Lingüística
ksdl2103@gencat.net

El context

La Direcció General de Política Lingüística (DGPL) ha implantat un sistema de formació a distància d'examinadors correctors per mitjà d'un entorn virtual de formació. La primera experiència d'aquest sistema es va dur a terme el 2001 per a la formació inicial dels examinadors de diversos certificats. Durant el 2002, s'ha utilitzat també per a la formació permanent.

La decisió de triar l'opció de formació a distància per mitjà d'un entorn virtual es va prendre a partir de les consideracions següents:

a) la renovació del certificat de nivell de suficiència comportava la necessitat de tornar a formar tot el col·lectiu d'examinadors correctors d'aquest certificat en l'aplicació dels nous criteris i barems d'avaluació. En total es tractava d'un col·lectiu d'unes 400 persones.

b) la necessitat de tenir per a l'administració de les proves dels certificats de català fora del territori de Catalunya un sistema de formació a distància dels examinadors que permeti ampliar les possibilitats d'administrar les proves a noves localitats i sense la necessitat de desplaçaments (dels examinadors en formació ni dels tutors). S'havien de formar 65 persones per al Nivell elemental i 19 per al Nivell bàsic

En el cas del certificat de nivell de suficiència, la formació es va fer durant els mesos de març i abril de 2001. Nou mesos

abans es va informar els examinadors que la formació es faria per mitjà d'un entorn virtual d'aprenentatge. Prèviament, s'havia fet un sondeig per saber quin grau d'equipament informàtic tenia aquest col·lectiu: a l'estiu del 1999 aproximadament un 60% dels examinadors tenia ja un PC multimèdia i connexió a Internet, i un 20% tenia intenció de tenir aquest equipament en el termini de nou mesos.

En cas del Nivell bàsic i Nivell elemental, la formació es va fer durant els mesos de febrer, març i abril de 2001. Nou mesos abans es va informar que es faria servir aquest sistema a les persones que s'havien de formar. La majoria són lectors a diferents universitats d'Europa i la disponibilitat del maquinari adequat varia a cada país i universitat. En aquest context, s'han hagut d'establir solucions al marge de l'entorn virtual atenent les circumstàncies d'alguns llocs concrets.

L'entorn

Els avantatges d'utilitzar un entorn virtual de formació per a la formació d'examinadors són els següents:

a) Permet formar un col·lectiu de persones nombrós i molt dispers geogràficament sense necessitat de desplaçaments.

b) Permet augmentar el nombre d'hores de formació superant la limitació de temps vinculada a la formació presencial (en el

nostre cas 1 dia: 7-8 hores de formació) i poder arribar a fer entre 15 i 20 hores de formació.

c) Permet als examinadors en formació de treballar al seu propi ritme (dins del marc del calendari establert) i de repassar el material tantes vegades com faci falta. Això és especialment significatiu en el cas de l'expressió oral: l'examinador pot veure el vídeo d'un examinand i analitzar-lo amb detall juntament amb els barems de puntuació. Certament aquesta no és la situació real amb què es trobarà quan haurà d'examinar, però com a situació de formació permet a l'examinador estudiar detingudament l'aplicació dels criteris d'avaluació.

d) Permet als gestors del sistema de veure què passa a cada aula i unificar els criteris de treball dels tutors de manera ràpida i gairebé immediata; també permet recollir de manera ràpida informació sobre el progrés de la formació i prendre les decisions oportunes durant el mateix període de formació.

Naturalment, hi ha alguns elements condicionants en la implantació d'aquesta modalitat de formació. D'una banda, hi ha la necessitat de tenir el maquinari i programari adequats: els examinadors en formació han de tenir, òbviament, PC multimèdia, mòdem i connexió a Internet, i també alguns programes estàndard: Word, Acrobat Reader i reproductor multimèdia. D'altra banda, la necessitat d'una mínima familiarització amb les noves tecnologies de la informació i comunicació: bàsicament han de conèixer la navegació hipertextual i el maneig del correu electrònic.

Un altre element condicionant és el fet que cal formar els tutors que han de fer la formació en el seu nou paper en el context de l'entorn virtual ja que, des del punt de vista pedagògic, hi ha diversos aspectes que cal tenir presents i que no es donen en la formació presencial. Amb aquesta finalitat, es va fer un curs de formació per a formadors en entorns virtuals d'aprenentatge de 10 hores de durada.

Descripció de l'entorn virtual de formació

Es va triar l'opció de llogar el campus virtual de la Universitat Oberta de Catalunya (<http://www.uoc.edu>) atesa l'experiència d'aquesta universitat en el camp de l'ensenyament a distància per mitjà d'entorns virtuals. Es va adaptar l'aspecte visual del campus a la imatge corporativa del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. També

hi havia un servei d'atenció telefònica a l'usuari final per atendre els dubtes de tipus informàtic tant dels examinadors en formació com dels tutors.

El model de comunicació de l'entorn és bàsicament asíncron. És a dir, la comunicació és diferida i no es requereix que les persones implicades es connectin a l'entorn simultàniament (cosa que d'altra banda seria poc viable).

Tot i així, hi ha també la funcionalitat de xat que permet conversar en línia, L'entorn virtual té els espais següents:

- **Espai FORMACIÓ: les aules**

Els elements més rellevants de cada aula són les bústies i l'àrea de fitxers.

Les bústies: hi ha tres bústies amb diferents privilegis d'accés cada una.

Tauler: tot els membres de l'aula poden llegir-ne els missatges i només el tutor n'hi pot escriure.

Fòrum: tothom pot llegir-hi i escriure-hi missatges; es un espai de comunicació informal.

Debat: té les mateixes característiques que el fòrum, però es reserva com a espai més formal de discussió sobre qüestions del contingut específic de la formació.

L'àrea de fitxers: en aquest espai, el tutor pot posar-hi documents de treball o de referència.

- **Espai SALES: la sala de professorat**

Aquest espai té la mateixa estructura que una aula amb la diferència que està restringit als tutors de cada aula i el tauler està gestionat pels responsables de la formació des de la DGPL. Des del tauler es donen les instruccions, les orientacions i els criteris d'actuació per als tutors.

- **Accés a altres recursos de la xarxa: web Llengua catalana i buscadors d'Internet**

Aquestes dues opcions donen, d'una banda, accés als recursos sobre la llengua catalana que el Departament de Cultura proporciona des d'Internet i, de l'altra, donen accés a diferents cercadors d'informació.

- **Espai DGPL: tauler de l'organització**

Aquest espai fa la funció de tauler d'anunci de l'organització. Es pot utilitzar, per exemple, per donar la benvinguda als examinadors en formació i per a qualsevol altre tipus de comunicació institucional.

- **Bústia personal**

És la bústia de cada membre de la comunitat virtual.

- **Altres funcionalitats: directori, qui hi ha, preferències**

Aquestes opcions permeten buscar alguna persona concreta dins de la comunitat virtual (*directori*), saber qui hi ha connectat a l'entorn en cada moment (*qui hi ha*) i canviar la configuració de diferents opcions de la bústia personal.

La formació

El material de formació

El material es va distribuir en CD-ROM ja que el fet d'incloure vídeo fa inviable actualment la descàrrega per mitjà de la xarxa.

A continuació és descriu breument el material de formació inicial dels examinadors del certificat de nivell de suficiència que conté formació per l'avaluació de l'expressió escrita i l'expressió oral. En el cas del Nivell bàsic i Nivell elemental, només hi ha la formació per a l'avaluació de l'expressió oral perquè la correcció de l'expressió escrita es fa de manera centralitzada i els correctors es formen presencialment.

A la part superior de la pantalla, hi ha la barra de navegació general de tot el material. Des d'aquí es pot accedir als elements de contingut següents:

Guia d'aprenentatge (conté el pla de treball i orientacions per a la formació)

Visió global de la prova

Àrea 1. Expressió escrita. En aquest bloc de contingut, hi ha una presentació de l'àrea i un apartat diferent per a cada concepte d'avaluació (disposició i registre, cohesió, variació i correcció); per a cada concepte, hi ha una mostra de text avaluada i una pràctica parcial autocorrectiva. Finalment, hi ha un apartat amb textos modèlics i les pràctiques globals d'aquesta àrea.

Àrea 2. Comprensió oral. Descripció de l'àrea.

Àrea 3. Gramàtica i vocabulari. Descripció de l'àrea.

Àrea 4. Expressió oral. En aquest bloc de contingut, hi ha una presentació de l'àrea i els apartats següents: administració de la prova, avaluació de l'exercici 1, de l'exercici 2 i de l'exercici 2; hi ha una mostra avaluada per a cada exercici i una pràctica parcial autocorrectiva. Finalment, hi ha les pràctiques globals d'aquesta àrea.

Maletí. Documents de treball de l'examinador corrector: barems d'avaluació i altres documents

Pel que fa a l'expressió escrita i l'expressió oral, hi ha dues pràctiques globals per a cada àrea. Els examinadors en for-

mació han de fer la primera pràctica global i enviar-la al seu tutor; aquest la revisa i l'ha de retornar a l'examinador amb els comentaris oportuns sobre el grau d'acord o desacord amb la valoració establerta per a aquesta pràctica en concret. Aquests comentaris permeten a l'examinador ajustar-se més als criteris establerts a l'hora de fer la segona pràctica global.

Per a les pràctiques de l'expressió escrita, es va desenvolupar una plantilla en Word que permet simular en la pantalla la correcció d'un text manuscrit per mitjà d'una barra d'eines que reproduïx les marques de correcció que els examinadors han de fer a l'examen real.

Aquesta eina gràfica de correcció és un dels elements que cal revisar ja que és la que ha provocat més incidències i ha tingut una valoració més negativa pel fet que no era prou pràctica. El fet d'usar-la, especialment en la formació inicial, està determinat per la necessitat d'entrenar els examinadors a usar les marques de correcció de manera normalitzada. En la formació permanent s'ha evitat d'usar aquesta eina i s'ha donat per suposat que ja es coneixen els criteris per fer les marques.

El calendari de treball

La durada de la formació és un element especialment important a l'hora de planificar la formació en aquest tipus d'entorn. L'entorn virtual imposa un ritme de treball propi que comporta l'allargament de període de formació. Per poder administrar una formació d'unes 12-15 hores cal com a mínim un mes. Cal tenir present que la comunicació és asíncrona i que, per tant, un missatge enviat a les 23 h pot ser que no sigui llegit per la resta del grup fins les 22 h de l'endemà. Si el missatge és una instrucció del tutor o l'aclariment d'un dubte important per poder aplicar bé els criteris d'avaluació, el tutor no pot comptar que els examinadors actuïn d'acord amb aquesta instrucció o consell fins al cap d'un dia. Òbviament, això afecta l'establiment del calendari de treball de la formació.

Els examinadors en formació

Abans de començar la formació els examinadors van tenir dos dies per moure's per l'entorn virtual i familiaritzar-se amb el material i la mecànica del sistema de comunicació. Les circumstàncies d'organització d'aquesta formació no van permetre que aquest període de familiarització fos més llarg com és aconsellable en

aquests entorns (una setmana hauria estat un període més adequat).

Atesa la novetat del sistema per a aquest col·lectiu per a la formació del 2001, es va desestimar l'ús de tot el potencial de l'entorn virtual com a eina de comunicació. Així, per exemple, l'espai *Debat* permet reproduir la discussió en grup sobre la valoració d'una mostra d'examen escrit o oral que es fa habitualment en una sessió presencial. Es pot dir, doncs, que la formació inicial que es va fer el 2001 va ser un aprenentatge individual tutoritzat sense explotar les possibilitats d'interacció i treball en grup que tenen els entorns virtuals de formació.

Per a la formació permanent del 2002, s'ha assumit que els examinadors ja estaven familiaritzats amb l'entorn virtual i s'hi ha incorporat el debat com l'element principal de la formació a l'hora de acostar els criteris dels examinadors als criteris establerts per la DGPL. El plantejament dels debats que s'ha dut a terme en aquesta formació ha estat el de debats guiats a l'entorn dels aspectes que, des de la DGPL, s'ha considerat necessari de presentar als examinadors com a objecte de reflexió i anàlisi.

Tot i la bona valoració que ha tingut aquesta opció tant per part dels examinadors com per part dels tutors, cal dir que aconseguir la implicació dels examinadors en els debats virtuals que se'ls han proposat requereix un esforç de dedicació dels tutors per animar la participació amb resultat divers. En aquest aspecte, es va indicar als examinadors que el resultat de la formació depenia de la seva participació en els debats i que calia intervenir com a mínim una vegada per a cadascun dels debats per exposar a la resta del grup la seva opinió sobre les qüestions plantejades. El funcionament general del debat, la quantitat i la qualitat de les intervencions ha variat en cada grup; és difícil d'identificar clarament la causes d'aquesta variació (tant l'assignació de tutors com la d'examinadors a cada grup es va fer a l'atzar), però sembla que bàsicament poden ser l'habilitat dinamitzadora del tutor i/o d'algun examinador (l'ús encertat del sentit de l'humor, l'ús de l'espai de fòrum per a la comunicació informal amb els examinadors per parlar de cinema, llibres o qualsevol altre tema no relacionat amb la formació són elements, entre altres, que trenquen el gel i fomenten la participació).

L'avaluació dels examinadors en el cas de la formació permanent es fa sobre la base de la quantitat i la qualitat de les intervencions. A tall d'exemple, un examinador que ha participat el mínim possible (una sola intervenció per debat) i que fa un intervecció poc argumentada rep una valoració negativa que, segons el cas, pot comportar que la DGPL consideri que no ha superat la formació i que no pot examinar.

Els tutors

Tal com ja s'ha dit més amunt, els tutors van tenir una formació prèvia sobre l'aprenentatge en entorns virtuals. La implicació dels tutors en la formació comença ja en la fase d'elaboració dels materials de formació ja que participen activament en la validació d'aquests materials amb l'objectiu d'ajudar a establir les valoracions ajustades als criteris establerts de les mostres que s'han de presentar als examinadors. En el cas del certificat de suficiència, per al treball de validació de les mostres d'examen també es fa servir l'entorn virtual ja que el col·lectiu de tutors d'aquest certificat és relativament nombrós i està molt distribuït territorialment.

La tasca d'aquests tutors és fonamentalment la de guiar els examinadors en formació en l'aplicació dels barems d'avaluació i retornar-los les pràctiques amb els comentaris i les orientacions corresponents. Per assegurar que els tutors podien dur aquesta tasca adequadament, es va optar per una ràtio tutor/examinador baixa: 12-13 examinadors en formació per a cada tutor com màxim i, quan ha estat possible, s'han fet grups de 7-8 persones per grup. A més, durant tot el període de formació el personal tècnic de la DGPL responsable de cada examen i de la gestió de l'entorn dóna suport i assessorament als tutors per a qualsevol dubte o incidència que se'ls pugui plantejar. L'espai SALES de l'entorn, que fa la funció de sala de professorat, permet donar aquest suport de manera gairebé immediata i garantir així, d'una banda, la unitat de criteri en la resolució de dubtes sobre els cotinguts de formació plantejats pels examinadors que no hagin estat previstos en la validació del material de formació, i d'una altra banda, la resolució d'incidències relacionades amb la gestió de l'entorn virtual.

Al final de la formació, havien de fer un informe d'avaluació sobre la idoneïtat de cada examinador en formació per poder examinar. A partir d'aquest informe, la

DGPL pren l'última decisió sobre si una persona pot examinar o no.

Les dades globals sobre nombre de persones implicades en aquest sistema de formació durant els anys 2001 i 2002 es poden veure en el quadre 1, també hi ha la previsió de formació per al 2003.

Quadre 1. Nombre de persones implicades en el sistema de formació

Any	Examinadors en formació inicial	Examinadors en formació permanent	Tutors
2001	337 (certificat C)	--	42
2002	66 (nivells bàsic i llindar del certificat internacional de català)	236 (nivell de suficiència)	31
2003 (previsió)	125 (nivell intermedi)	236 (nivell de suficiència)	34

Valoració de l'experiència

El punt de vista dels examinadors

L'opinió dels examinadors i dels tutors es va obtenir per mitjà d'un qüestionari en què s'abordaven diversos aspectes. D'aquest qüestionari, les dades relatives a la resposta a dues preguntes són les que aporten informació rellevant sobre la percepció que els examinadors i els tutors tenen d'aquest sistema de formació.

En l'edició del 2001, un 66% dels examinadors considerava bastant o molt adequat (sobre una escala de gens/poc/bastant/molt) aquest sistema de formació. Un 78% considerava que havia aprofitat poc o gens les possibilitats de comunicació de l'entorn (consulta de dubtes, aclariments...) amb el tutor i la resta de companys de formació: aquesta valoració és lògica si es té en compte, com ja s'ha indicat abans, que la DGPL va decidir no aprofitar les possibilitats d'interacció i treball col·laboratiu que tenen els entorns virtuals de formació estat i limitar la novetat a un aprenentatge individual tutoritzat.

En canvi, en l'edició del 2002, en què ja s'ha introduït la dinàmica de plantejar el debat guiat pel tutor per tal d'afavorir la discussió i la reflexió entre els examinadors, un 73% dels examinadors consideren que han aprofitat bastant o molt les possibilitats de comunicació de l'entorn; al mateix temps un 95% considera que el sistema de treball basat en el debat i l'intercanvi d'opinions els ha semblat bastant o molt adequat per repassar els criteris i aclarir dubtes. També és significatiu que un 65% dels examinadors considera que la seva opinió sobre la utilitat d'aquest sistema de formació ha millorat en relació amb l'opinió que se'n va formar en l'edició del 2001.

El punt de vista dels tutors

La valoració dels tutors és en termes generals semblant a la dels examinadors. En els aspectes relacionats amb la seva tasca, hi ha alguns punts sobre els quals plantegen la necessitat d'introduir millores. Així, per

exemple, en la formació inicial del certificat de nivell de suficiència van considerar que la documentació de suport que se'ls va proporcionar des de la DGPL amb l'objectiu de la facilitar-los la feina era excessiva, que calia simplificar-la; també van plantejar dificultat de complir amb el calendari establert.

Per a la formació permanent del 2002, la valoració general també es positiva. Manifesten, però, en general, la necessitat de trobar alguna estratègia per aconseguir que els debats que es proposen als examinadors sigui al màxim de participatius ja que la valoració que s'ha de fer sobre la capacitat de cada examinador és sobre la base de les seves intervencions: si no n'hi ha o les que hi ha són pobres pel que fa a l'argumentació és difícil d'avaluar més enllà de descartar una persona com a examinador per a aquest motiu.

Conclusió

La valoració general és positiva en el sentit que l'entorn virtual de formació és una eina útil per a la formació d'un col·lectiu com el dels examinadors de les proves, que normalment està molt distribuït territorialment. Òbviament, hi alguns aspectes que cal millorar com és ara el de l'eina gràfica de correcció de l'expressió escrita o bé alguns aspectes d'usabilitat del material de formació; es tracta, però, de millores relatives al disseny del material i a la seva adaptació al context multimèdia i no pas a l'entorn en si mateix.

Hi ha també aspectes sobre els quals cal aprofundir per aprofitar al màxim les possibilitats que tenen els entorns virtuals de formació. La introducció del debat en la formació permanent del 2002 ja ha estat un primer pas en aquest sentit. No obstant això, cal explorar noves opcions i estratègies de formació en el terreny del treball en grup en entorns virtuals per tal de crear situacions de discussió i reflexió encara més productives i útils.